

مقدمه

هر یک از دوره های تحصیلی در نظام تعلیم و تربیت اهمیت و جایگاه خاصی دارد و در تربیت کودکان و نوجوانان نقش بی بدیلی ایفا می کند. سیر تکوینی تعلیم و تربیت مستلزم آن است که هر دوره تحصیلی کارآمدی داشته باشد و دانش، ارزش و توانایی همسو با هدف های اساسی را در فراگیرندگان ایجاد کند. دوره تحصیلی متوسطه به دلیل نوع مخاطب و انتظارات اجتماعی از نوجوانان و جوانان دوره ای بسیار تأثیرگذار است. خیلی از پیشرفت ها و همچنین عقب ماندگی های جامعه را در وضع آموزش در این دوره باید جست. بر این اساس برنامه های درسی دوره متوسطه باید به نحوی طراحی و اجرا شود که حاصل آن افرادی کارآمد و پویا باشد و بخشی از توقعات جامعه را جامه عمل بپوشاند. نقشه کلی برنامه درسی را در این دوره می توان در چهار نسبت اساسی زندگی مورد توجه قرار داد. نسبت با خدای متعال، با خود، با اجتماع و با خلقت مناسبات چهارگانه ای هستند که همه ضرورت های رفتاری انسان در این ارتباطات اربعه قرار می گیرند. انتظار می رود در برنامه های درسی متناسب با ماهیت دوره تحصیلی مربوط به این نظام ارتباطی توجه شود و افرادی متوازن تربیت شوند.

در کتاب پیش رو که برای استفاده در دوره کارشناسی ارشد تألیف شده نگارنده تلاش کرده است با نگاه متوازن به ابعاد تربیت، به تربیت دانش آموزان متعادل کمک کند و زمینه های رشد همه جانبه آنان را فراهم سازد. در مجموع ویژگی های زیر را می توان برای این کتاب برشمرد:

- در معرفی و تحلیل عناصر برنامه درسی صرفاً به عناصر چهارگانه هدف، محتوا، روش و ارزشیابی اکتفا نکرده، بلکه به سایر عناصر از جمله محیط تربیت، نقش معلم، فضا و زمان نیز پرداخته است. این ویژگی باعث می شود دانش آموزان دید گسترده تری کسب کنند.
- مبانی و بالتبع سایر مؤلفه های مطالب کتاب با رویکرد فلسفه تربیتی اسلام و ملاحظات بومی تدوین شده است. نگارنده باور عمیق دارد که در برنامه های درسی دوره های مختلف

باید مختصات بومی و ضرورت‌های دینی را در نظر گرفت و به محتواها شناسنامه داخلی داد. ممکن است در این کار نواقصی هم دیده شود ولی این راه به تداوم و تلاش دائمی نیاز دارد. - ارتباط محتوای کتاب با اسناد بالادستی هم مورد غفلت قرار نگرفته است. از جمله آن‌ها ساحت‌های تربیتی است که در بخش اهداف و محتوای کتاب مد نظر قرار گرفته و به ارتباط آن‌ها با دوره متوسطه در حد مقتضی توجه شده است.

- رویکردهای متفاوت و گاهی متضاد در برنامه‌ریزی درسی متوسطه طرح و بحث شده است. با ملاحظه این موارد دانش‌آموزان درک درستی از رویکرد مطلوب کسب می‌کنند و تلاش‌های یادگیری خود را بر اساس آن انجام می‌دهند.

- تعاریف گوناگون برنامه درسی طرح و نقد شده‌اند. دانش‌آموزان با این تنوع مفاهیم درک می‌کنند که برنامه درسی موضوعی ارزش‌مدار و با صبغه فلسفی است و چنانچه ما با رویکرد فلسفی-اسلامی از تولید علم دینی سخن بگوییم حرف بی‌ربطی نزده‌ایم.

- بیان هدف‌های یادگیری در آغاز هر فصل، تحلیلی بودن محتوا و ارائه خلاصه در پایان هر فصل ویژگی‌های آموزشی کتاب را نشان می‌دهد. در همین قسمت از استادان محترم تقاضا می‌شود فراگیرندگان را به توجه به هدف‌ها و خلاصه فصل ترغیب کرده، سعی کنند تدریس خود را با این ملاحظات هماهنگ نمایند.

آنچه در محتوای این کتاب تدوین یافته حاصل سال‌ها مطالعه و تدریس در دوره‌های کارشناسی و تحصیلات تکمیلی است. شکرگزار خداوندی هستم که نعمت حیات را ارزانی داشت تا بتوانم منبع درسی دیگری را از طریق سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) به دانشجویان عزیز تقدیم کنم. وظیفه خود می‌دانم از مسئولان گران‌قدر سازمان سمت، مخصوصاً از آقای دکتر آرمند مسئول محترم گروه علوم تربیتی سپاسگزاری نمایم. همچنین از خواهر گرامی سرکار خانم سیمین هاشمی تشکر و قدردانی می‌کنم که با دقت نظر بالا و بی‌استاری کتاب را انجام دادند.